

Öğrencilik Günlerimizdeki Sedad Bey'e Dair... Akademi'de 1970'li Yıllar...

Halit Yaşa Ersoy
"Öğrencisi"

Sedad Hakkı ELDEM ve Sedad "Hoca" ile ilgili değerlendirmelere dair...

Üniversitemizin, hocamız Sedad Hakkı ELDEM'in doğumunun yüzüncü yıldönümü nedeni ile düzenlediği etkinlikler ve yayınlar çerçevesinde, "bir katkı olabilir mi?" endişesi ve isteği ile merhum Hoca'mızla "Akademi Yıllarında" dört yarıyıl doğrudan karşı karşıya gelmiş bir öğrencisi olarak, açıkçası bu dönemlere ait izlenim ve hatıralarımı yazabileceğim, paylaşabileceğim düşüncesine kapıldım. Esasında benim, bugüne kadar Sedad Hakkı Bey hakkında yazılan ve anlatılanların ötesinde çok farklı şeyleri dile getirebilmem, bu açıdan önemli katkılar sağlayabilmem, zaten kendisi ile olan münasebetimizin sınırlılığı ve bunun dönemi açılarından da, pek mümkün değildi. Diğer taraftan bu koşullarda Sedad Bey hakkında bir değerlendirme yapmaya, değerli Hoca'mızı takdir edici ifadelerle de olsa yâd etmeye zaten kendimi mezun görmüyor, etik de bulmuyordum.

Ancak, o yıllara dönecek olursam, hem Sedad Bey ile öğrenci sıfatıyla nispeten teması olan son nesil sayılırdım, hem de

bir şekilde Hoca ile ilişkileri olan öğrenci, öğretim üyesi ve meslektaşlarımızdan önemli bir farkım olduğunu, daha o günlerde düşünüyordum... O yıllarda, bilemem belki başından beri, Sedad Bey'le okulda teması olanlar, bir süre sonra nasıl oluyorsa, bir şekilde Hoca'nın bürosunda, projelerinde, şantiyelerinde çalışıyorlar ve bahis açıldığında da hep, daha çok "Akademi" dışı, mesleki ilişkilerden kaynaklanan izlenimleri, anıları, duyguları aktarıyorlardı. Kanaatimce onlarda Sedad Bey'le ilgili kalan belirgin iz, genelde hep bu yöneydi... veya akademik yaşam ve zamanın Akademi'sinde güçlü varlığını hep hissettiğim hiyerarşi içinde asistanından kıdemli hocasına kadar herkesin, Sedad Bey'in özellikli yeri ve yarattığı son derece mesafeli tutuma bağlı olarak, değerlendirmelerinin ve kendisi ile karşılaştıklarında tavırlarının niteliğinin nispeten değiştiğini daha o günlerde, uzun sayılabilecek ve ileri yaşlara varan öğrencilik yıllarımda gözlemleyebiliyor, şahit oluyordum.

Prof. Dr. Halit Yaşa ERSOY

1953 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini 1960'lı yıllarda Beylerbeyi İlkokulu ve İstanbul Erkek Lisesi'nde, "mimarlık eğitimi" 1970'li yıllarda İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yük. Mimarlık Bölümü'nde sürdürdü. Mezuniyetinden bir süre sonra İDGSA Mimarlık Fakültesi Yapı Fiziği ve Malzeme Kürsüsü'ne asistan olarak girdi. Doktorasını İTÜ İnşaat Müh. Anabilim Dalı'nda hazırladı. Mimar Sinan Üniversitesi öğretim üyesi olarak 1988 yılında Doçentlik aşamasını tamamladı, 1991 yılında MSÜ Mimarlık Bölümü Mimari Proje Atölyesi'nde görevlendirildi ve 1996 yılında Profesörlüğe yükseltilerek, atandı. Akademik, idari ve mesleki çalışmalarının yanı sıra çeşitli Araştırma ve Mimari Proje Yarışmalarında kazandığı dereceleri, çok sayıda ulusal ve uluslararası bildiri ve makaleleri, İTÜ İnşaat Fakültesi tarafından basılmış Doktora Tezi ile biri müşterek yayınlanmış iki kitabı mevcuttur. Halit Yaşa ERSOY halen MSGSÜ FBE Mimarlık Anabilim Dalı'nda ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde, Mimari Proje Atölyesi'nde çalışmalarını sürdürmektedir.

Bütün bunları da dikkate alarak, 1970'li yılların her açıdan gerçekten çalkantılı günlerinde, o vakitlerde de ve üzerinden otuzbeş yıl geçmesine karşın hala, nasıl Akademi tarafından değil de, İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından basıldığını “anlayamadığım” “Türk Evi Plan Tipleri” kitabındaki ruhun, yaklaşımın etkileri ile bu değerli insanla temasımın ve O'ndan alabileceğimin “okul sıraları ve öğrencilik” ile kısıtlı kalmasına bilinçli bir özen gösterdim. Hatta bu tavrım Akademi'ye asistan olarak girdikten sonra da devam etti. Bu ne kadar doğru oldu?... Bilmiyorum, ancak bunda anlatılanların önemli bir payı olduğunu düşünüyorum. Bugün olsa nasıl yapardım? Sanırım yine, bir “sırça köşk” olan, isimleri GSA, DGSA, İDGSA olarak değişse de, “Baykuş”lar tekrar tekrar yorumlansa da, o son “Akademi Onyılı”ndaki gibi...

Mesleki yaşamın izlerinin, hatıralarının mimar- büro sahibi- yardımcı- kürsü şefi- asistan ve benzeri gibi ilişkilere her yönü ile farklı yansımaları doğaldır, doğaldı. Dolayısıyla da bu, Akademi'deki hoca-öğrenci ilişkileri ile açıklanamazdı. Ve kanaatimce bugün dahi birçok arkadaşımızın, bizden kıdemli meslektaşlarımızın ve hatta bazı hocalarımızın yaptığı gibi “Hoca” Sedad Hakkı Eldem'e böyle bir çerçeveden bakılamazdı. Ancak, bu yaklaşımların halen süregittiğine, anlatılan, yazılanların ağırlıklı olarak işlerde, müşterek projelerde veya belki de daha doğrusu proje ve uygulamalardaki destekler konusunda, hatta bazı anı yazılarda çocukluk günlerine kadar gidilerek dile getirildiğine şahit oluyordum. Bir insanın yaşamını ve yaklaşımlarını “okul içi”, “mesleki”, “özel” gibi çok katı ve kalın çizgilerle ayırmak pek de doğru olmayabilir. Ancak, bunun “özel bir

durum” olduğu kanaatindeydim, kanaatindeyim.

Sedad Bey ile “iki ders ve dört yarıyla” dair... Muğla çalışmaları

Sedad Hakkı Bey ile bir ders ve proje münasebeti ile dört yarıyla yakın bir süre okul içi ilişkim doğmuştu. Bunlardan biri, o yıllarda yanılmıyorsam II. Devre, 3. ve 4. yarıyıllarda yer alan Rölöve-Restorasyon Dersi, diğeri ise Mimari Proje idi.

Hoca Sedad Hakkı Eldem'i aramızda genelde “Sedad Bey” olarak anıyorduk, kendisine nispeten yakın olanlar, öyle hissedenler veya bürosunda çalışanlar “Sedad Hoca” diyorlar, sadece “Hoca” ifadesi de Sedad Bey'i ifade ediyordu. Bu belki de daha başından Akademi Mimari Şubesindeki tek Türk “Mimari Atölye” Hocası olmasından ileri geliyor olabilirdi.

Rölöve Dersi'ni almaya sıra geldiğinde hep beraber toplanmıştık. Öğrencilere muhtelif binalardan bahsedilerek, bunların rölövelerinin yapılmasının gerektiği anlatılıyordu. Bu arada, İstanbul dışında Muğla'da da, rölöve çalışmalarının yapılacağı bahsi geçti. Bu konuya bir grup arkadaş talip olduk. Öğrenci ruh hali ile, doğal olarak bu çalışmadan herkesin beklentileri farklı idi. Muğla'nın eski yerleşmelerinden olan Saburhane Bölgesi'ndeki bu çalışmaya kimimiz mahallin önemi ve cazibesi, kimimiz bir süreliğine de olsa İstanbul'dan uzaklaşmak, hatta haksızlık etmeyelim, bir ikimiz de bu vesile ile iyi bir tatil yapabiliriz düşüncesi ağır basıyordu.

Birkaç gün içinde Sedad Bey bizi topladı, yapılacak işin öneminden, bu bölgedeki, ağırlıklı olarak konut olan binaların özelliklerinden kısaca bahsettikten sonra,

hatalı olmasın tam olarak adını hatırlayamıyorum, o tarihlerde Muğla Belediyesi'nde galiba İmar Müdürü olan eski bir mezunumuzu arayacağından ve onun bize yardımcı olacağından söz etti. Daha sonra ilk defa o gün tanıdığımız, Hoca'nın tabiri ile "bu işleri iyi bilen" Hüsrev Tayla Bey'i çağırdı ve bizlere konuyu, yapılacak çalışmayı anlatmasını ve çalışmanın programlanmasını istedi. Böylelikle, o güne kadar Akademi'de gördüğümüz, hakkında her açıdan pek çok şey dinlediğimiz "Sedad Hakkı" Bey ile tanışmış oluyorduk.

İlk izlenimler, genelde kısa cümleler kullanan ve uzun uzun konuşmayan, konuşmalarına mimiklerinin de eşlik ettiği, konuya vakıf, yapılacak işi önemseyen ve -her şeye karşı yazmak zorundayım- o güne kadar genelde anlatılanların aksine, karşısındakine de belirli mesafeli bir nezaketle yaklaşan, ona da durumu ve durumunu hissettiren bir tavır... Akademi'de o güne kadar alışageldiğimiz davranışın, bir iki istisna hariç, tümü ile dışında bir tarz. Daha sonra, kendisinin Atölyesi'nde proje yaparken daha iyi analiz edebildiğim ve kendime has sonuçlar çıkarabildiğim mesafeli fakat bu mesafeyi her iki taraf için de belirli bir düzeyde tutan, hatta biraz da "tarafsız" bir tavır.

Doğrusu, Akademi'de o güne kadar geçirdiğim yaklaşık üç dört yıl içinde özel bir nezaketi ve kibarlığı, önce bir yarıyıl Bina Bilgisi Dersi ve daha sonra da I. projeyi aldığım Esad Süher Bey'de izlemiştim. Eski Bina'da, daha sonra İç Mimarlık Kürsüsü asistanlarının toplu olarak oturdukları üst kattaki deniz tarafındaki köşe odada, 316 mıydı hatırlayamıyorum, sabah sekizbuçuklarda başlayan ve galiba genellikle en erken

benim geldiğim salı ve cuma sabahları görüşmeleri, giderek farklı bir öğrenci kimliği kazanmamıza zemin oluşturdu. Esad Bey'in Bölüm Başkanlığı ve Dekanlığı sıralarında, her iki görevinde de kendisinin teveccühü ile yardımcılığımı yaptığım sürelerde, bu tavrını daha yakından izleme ve anlayabilme olanağım doğmuştu. Diğer taraftan proje atölyesindeki bu durumda, doğrusu, o dönem Esad Bey'in asistanlığını yapan ve davranış olarak Hoca ile benzer haslete sahip olan ve daha sonra ne mutlu ki çeşitli vesilelerle yıllardır birlikte olabildiğimiz Ünver Anıl'ın da önemli payı vardı. O da erkenden gelir, bazen Esad Bey gelene kadar bizlerle proje, ve mimarlık üzerine sohbet ederdik...

Hüsrev Bey bizi 203 numaralı anfide topladı ve bir iki saat nasıl ölçü alınır, rölöve yapılır anlattı. Konuya vakıf ve deneyimli bir kişi olduğu her hali ile anlaşılıyordu. Rahat ve bizlerle kolay ilişki kuran bir tavır sergiliyordu. Bir program yaptık. Yaklaşık onbeş gün sonra, galiba, o zamanlar İzmir'e çalışan M/F Truva Feribotu ile İzmir'e gittik, orada Hüsrev Bey ile buluştuk ve otobüsle Muğla'ya geçtik. Hüsrev Bey bizi, önce de değindiğim gibi ismini tam hatırlayamadığım, hatırımda galiba Yavuz Bey olarak kalmış olan, İmar Müdürü ile tanıştırdı ve bir gece bizimle kaldı. Ertesi gün hep birlikte Belediye'den gelenler de dahil, Saburhane Bölgesi'ni dolaştık. Çalışma yapılacak kısımlar ve kapsam belirlendi ve Hüsrev Bey o gün bizden ayrıldı.

Anlaşılan Sedad Bey'in araması veya aratması çok etkili olmuştu. Bize merkezde bir otel, galiba Çınar Otel, tam pansiyon olarak ayrılmıştı. Ayrıca Yavuz Bey bize ihtiyacımız olduğunda, hatta

bazen dolaşmak için “jip”ini de gönderiyor veya kendisi de bize katılıyordu. Bir anlamda düşündüğümüz “çalışma” ve “tatil” başlamıştı...

Hatırladığım kadarı ile, unuttuğum varsa affetsinler, grup arkadaşlarım Hakan Börekçi, İsmail Samioğlu, Ahmet Mersinoğlu, Süleyman Kamburoğlu, Orhan Kotevoğlu ve ben, ilkbaharın ilk günlerinde gittiğimiz “çalışma gezisi”nde dağılmadan, galiba bir iki hafta kaldık. Geriye planladığımız gibi oldukça eğimli olan bu bölgeden kesit-silüetler, sokak silüetleri ve rölövelerle döndük. Sabah erken kalkıp, genelde öğlene kadar çalışıp, öğleden sonraları dolaşıyorduk. Bu çalışmanın, yapılan işin dışında, bizde gerçek bir “tarihi çevre bilinci”nin oluşmasında da önemli katkıları olmuştu. O günlere kadar bu konuda okumaya çalıştığım iki kitap vardı; Cevat Eder’in “Tarihi Çevre Kaygısı” ve “Tarihi Çevre Bilinci”. ODTÜ tarafından 1970’lerin başlarında yayınlanmış olan bu iki kitap, bu konuda tamamen bilgisiz olan benim için mutlaka önemli idi fakat kendi adıma söyleyecek olursam, Muğla’da geçen günler bu konuda adeta gözümü ve bilincimi açmıştı ki bu açılım, Akademi’ye döndükten sonra Sedad Bey’le yaptığımız görüşmelerle de farklı boyutlar kazanıyordu...

Doğrusu grubumuzu, bizleri ve yapacağımız işi duyan arkadaşlarımızın yüzünde beliren müstehzi gülümsemelerin aksine, bu çalışmayı çok ciddiye almış olduğumuzu söyleyebilirim; ne yapılması gerektiğine inanıyorsak, onu yapmıştık. Gerçeği söylemek gerekirse, o güne kadar böyle güçlü bir motivasyonu, farklı dört kişilik bir grupla saatlerce masa başına oturup, Kanlıca’yı, Anadoluhisarı’nı, Küçüksu’yu, velhasıl Boğaziçi’ni

konuştuğumuz, tartıştığımız, bu açıdan grubumuz üzerinde büyük emeği olduğunu hissettiğim, o günlerde nispeten genç bir hoca olan Mehmet Çubuk Bey’le yaşamıştık. II. Devrede dört yarıyıl süren bu Tarihi Yarımada ve özellikle Boğaziçi çalışmalarında, Mehmet Bey’le masa başında özellikle Boğaziçi konusundaki görüşmelerimiz çok heyecanlandırıcı, motive edici ve bizce, “verimli” olmuştu. O duygularla, daha sonra Sedad Hakkı Bey’de Kanlıca-Hisar-Kandilli bölgesinde bir V. proje çalışmasına da “kalkışacaktım”.

O yıllarda bu Rölöve Dersi’nde bizlere, galiba üzerinde imza haneleri olan bir kart veriliyordu. Sanırım ödevin teslimine kadar grup hocaları, çalışmanın gidişatını takip ederek bu karta onay maksadıyla altı yedi defa aramızda “vize” dediğimiz imzaları atıyorlardı, burayı imzalıyorlardı. Saburhane ile ilgili genel çizimler, çalışmalar hakkında Sedad Bey’le toplu olarak yapılan birkaç görüşmeden sonra, kendi yükümlülüğümüze giren konuları artık tek tek görüşür olmuştuk. Doğrusu bu görüşmelerden keyif alıyordum. Bunlar, adeta hep birbirlerine benzeyen kısa görüşmelerdi. Ortada bir masada Sedad Bey oturuyor, yanında duruma göre bir asistan duruyor, içeri girince daha sonra proje atölyesindeki çalışmalarda da aynen tekrarlanacağı gibi, Sedad Bey yerinde şöyle hafifçe doğrularak ve kalkar gibi yaparak “buyurun efendim” diyor, oturmamızı işaret ediyor, masaya çalışmayı açılıyorsunuz ve üzerine konuşuyorsunuz... Genelde detaylar önemli...

Başlangıçta bu vize günlerinde birkaç vize günü, bilmiyorum kürsüde nasıl adlandırılıyordu, ancak biz bu imzalara “vize” diyorduk, çalışmamı gösteriyorum,

Hoca bakıyor, çizimlerle ilgili pek bir şey demeden mekana, “ev”e dair konuşuyor, planların analizini yapıyor, adeta bir Bina Bilgisi dersine benzer şekilde anlatıyordu. Birkaç vize sonrasında dikkatler ve konu giderek detaylara yöneldi... Sedad Bey, “bu detay böyle mi, efendim?” diye soruyor, hemen fotoğraflar, alınan ölçüler çıkartılıyor, inceleniyor ve teyid “oluşuyordu”. Sonra detayın özelliği üzerine kısaca, bazen çok kısa konuşuluyordu; ancak temelden bacaya, taşlıklardan ocaklara kadar...

Sedad Bey, elinde ucu açılmış klasik yumuşak bir kurşun kalemle, çalışmaların üstüne oldukça kalın çizgiler çiziyor, “... efendim, bunları bir metreden okunacak şekilde çizin...”, “... bunlar küçülünce, ince çizgiler birbirine girer, anlamsız bir kalın çizgi olur, iyisi mi anlamlı kalın çizgiyi siz çizin, kuzum...” gibi uyarılarda bulunuyor ve elindeki kurşun kalemle eskizlerin üzerine mütemediyen düz kalın çizgiler çiziyor, ucu iyice kalınlaşan kurşun kalemi asistana veriyor, asistan galiba Nuran Hanım’dı, ve ondan açılmış yeni bir kurşun kalem alarak, çizerek anlatmaya devam ediyordu. Böylelikle kendi önerisi ile en incesi 0,40-0,45 olan, 1,00 mm.’ye kadar rapidograph uçlarıyla rölöveleri çizdik. Bütün amaç, bunlar yayımlanırsa, okunaklı ve anlamlı olmalarıydı. Sedad Bey laf arasında bunların öğrenciler ve mimarlarla paylaşılmasının önemli olduğunu, bu açıdan basıma, yayına uygun, 1/50 den 1/200 ölçeğe küçülünce de niteliğinden bir şey kaybetmeyecek bir teknikle çizilmesinin gerekliliğini vurguluyordu.

Çalışmamız henüz tamamlanmamıştı. Daha sonra, bu sefer Muğla’nın farklı nitelikteki bir yerleşmesi olan Karabağlar

Mevkii’ne, bazıları sadece “Bağlar” diyordu, benzer bir çalışma için tekrar gittik. Bu çalışmadan, “yine mi İstanbul dışında!..” gibi zahiri yakınmalara karşın hakikatte çok memnun olmuştuk, zaten galiba bazı işler de geriye kalmıştı ve yine gideceğimizi biliyorduk. Aynı ekip, İsmail arkadaşımızın spor tip Ford otomobili ve tek kapılı spor arabada beş kişinin ayrı bir çelişkili hoşluk ile yola çıktık... Bu sefer daha keyifli olacaktı. Muğla’ya gittik ve aynı otele yerleştirildik. Bu sefer artık galiba Hüsrev Bey de gelmemişti. Belediye’den dökümanları ve her türlü yardımı alarak, bir dönem evvelki yarım günlük çalışma temposu ile bir süre de burada çalıştık. Bazen öğleden sonraları da, veya işi çok kısa keserek, Marmaris, Milas, Bodrum, Ula gibi Muğla’nın ilçelerine “bilgi, görgü geliştirme gezileri” yapıyorduk. Bu “bağlar bölgesi” o kadar hoşumuza gitmişti ki, ileriki yıllarda o bahçelerde öğleden sonraları kurduğumuz bu masaları birbirimizle karşılaştığımızda hep yâd ettik...

Dönüp geldiğimizde görüşmeler, vizelere benzer şekilde, ancak bu sefer çok çok az, ancak belki bir iki kere oldu... belki de hiç olmadı... Muhtemelen Sedad Bey o sıralar çok meşguldü. Çalışmaları teslim ederek, bu sorumluluğumuzu tamamladık.

Ancak burada, konuyu proje çalışmalarına getirmeden önce, üzerinde durulacak önemli bir hususa da her şeye rağmen değinmeden geçmek, olayın “bütünlüğü” açısından eksiklik olacaktır. Sedad Bey bizi ve yapılanları gerçekten ciddiye alıyor, önemsediyini hissettiriyor, hep yayımlanırsa şöyle olacak, böyle çizin diyerek yol gösteriyordu. Ve giderek bu rölöve çalışmalarının gözümüzdeki önemi, bir ödev ve not zorunluluklarını aşarak, farklı bir sorumluluk, düşünmediğimiz

bir nitelik kazanmıştı. Zaten, bir ikisi hariç, bu ekiptekilerin uzun “akademi yılları”, genelde ödev ve notu ne kadar önemsediklerinin de göstergesi idi. Ancak diğer taraftan, yapılan ne de olsa bir “öğrenci ödevi” idi. Daha önce de belirttiğim gibi grubumuzun yarattığı gülümsemeye karşın, olayı ve değerli Hocamız’ı çok ciddiye alıyorduk, öncelikle Sedad Bey’e olan saygımız büyüktü. Özellikle Saburhane Bölgesi’ndeki çalışmalara titizlik göstermiştik... Gene de ileriye belirleyici bir “kalıcı evrak” bırakmayı, en azından çoğumuz yüksek düzeyde bir sorumluluk olarak hissediyorduk... ..

Sedad Bey ile “Atölye Çalışmalarına” dair... V. Proje

Dördüncü projemi zamanın IV. proje Atölyesi’nde tamamlamıştım. V. projeyi hepimiz önemsiyorduk, neticede ilk defa bir jüri önüne çıkacaktık. Malum “proje kur’ası günü” bir yandan ne konuda çalışabileceğimi düşünürken bir yandan da vakit geçiriyordum; yukarda arkadaşlar atölyelere yerleştiriliyordu. Bu kur’a çekme işini başından beri sevmemiştim ve çekilen bir rakamla sırayla bir yere yerleşmektense, sonda boş kalan birkaç kontenjan arasında tercih kullanmayı yeğliyordum. İşin henüz farkında olmadığım I. projeyi saymazsak, ciddi ve istekli olarak bir tek III. proje kur’asına katılmıştım. Pek normal bir durum değildi, ama ne çare ki, hepimizin bazı -belki de anlamsız- saplantıları vardı. Yıllar sonra bu kur’aları düzenlemek, çektirmek durumunda kaldığımda bütün bunları hatırlamak...

Sedad Bey’in görece farklı tavrı ve mesafeli duruşu, pek alışılmamış yaklaşımları birçok arkadaşına biraz “endişelendirici” geldiğinden,

o dönemlerde kontenjanlarında boşluklar oluşabiliyordu. Karar verdim, artık Sedad Bey’i bir ölçüde de olsa tanıdığımı zannediyordum; hatta koridorda bile sabahları gözle de olsa selamlaşıyorduk, o da beni tanıyordu, Muğla çalışmalarına devam edecektim. Yukarı çıktım ve doğrudan Sedad Bey’in listesine adımlı yazdım.

Sedad Bey o dönemlerde bir odada, galiba daha sonraları Tatbikat Projesi hocalarının kullandığı veya o yakınlarda bir odada görüşmelerini yapıyordu. Proje günleri Hoca ile görüşmeye gittiğimizde, ilgili asistana söylüyoruz, o kendisine haber veriyor ve Hoca ne zamanı uygun görmüşse, asistan bizi tek olarak içeri gönderiyordu. Görüşmeler genelde kısa sürdüğünden, kapıda pek de uzun süre beklendiği söylenemezdi, hatta genelde kimse olmuyordu ve doğrudan giriyordunuz. Ancak bu, V. proje idi ve diğer projelere göre nispeten seyrek, 15-20 günde bir görüşmeye gidiyordum. Bazı arkadaşlar bunu ayda bire kadar indirmişlerdi, hatta galiba normal de buydu, adeta bugünkü önjürili diploma çalışması gibi...

Artık ders değildi, projedeydik. Konu ve çalışma değişmişti, ancak görüşmeler biçim olarak aynı idi. Tek fark, artık Hoca biraz daha “birey” olduğumuzu hatırlatır bir üslup kullanıyordu ki, bu zaten anlatılanlardan, okuduklarımızdan ve gördüklerimizden çıkardığımız O’nun tabii hali idi. Girdiğinizde, gerektiğinde hafifçe yerinden kalkar gibi yaparak, “buyrun” diyor, yer gösteriyor, “bey”li ve “siz”li hitap ediyordu. Aslında bu tavrı, sadece bize değil herkese sergiliyordu. Hissediyordum ki, odaya girmemle herhangi bir asistanın veya hocanın, hatta Akademi Başkanı’nın odaya girmesi

halinde karşılaşacağı davranışlar arasında önemli, belirgin bir fark yoktu... veya en azından ben o günlerde öyle hissediyordum, kuruyordum, böyle bir izlenimim oluşmuştu...

Hitabetindeki, birçok öğrenci ve muhtemelen hocaya dahil, genelde kişilere soğuk gelebilen mesafeli nezaket, yol vermek gerektiğinde, karşısındaki bir öğrenci de olsa, doğrudan geçmeyip, o adımı atarkenki adeta tereddütlüymüşçesine bir anlık duraksayış, elini sürekli bağlı tutuş, oturuş tarzı, hep almış olduğu “eski terbiyenin” önemli tezahürleri idi. Yaşı ve yetişme ortamı uygun olan birçoğumuz bu terbiyeyi almış olan aile büyükleriyle, hatta okul hocalarıyla, komşularla karşılaşmıştık. Çocukluğumdan, “Eski Beylerbeyi”nde, benzer davranışlar gösteren birçok kişiyi hatırlıyorum. Nevnihal Sokak’tan Kazım Bey hala gözümün önünde... Bunları biz de biliyorduk, bir ölçüde “eskilerce” bizlere de bir ölçüde öğretilmişti, ancak çeşitli nedenlerle uygulamıyorduk, uygulayamıyorduk. Örneğin Sedad Bey’i bir kere dahi bize karşı iki dizi kapalı veya belirli bir zarafetle sağ bacağını diğerinin üzerine atmış şekilde oturması dışında görmedim... Pardösüsü, kemik rengi pardösüsü kolunda, elleri bağlı, kendine mahsus adımlarıyla ve baş hareketlerinin eşlik ettiği nadir tebessümleri ile koridorda yürüyüşü sanırım halen birçoğumuzun gözümüzün önünde...

Sedad Bey’e proje konusu olarak, eğer uygun görürse yine Muğla’da çalışmayı arzuladığımı söyledim. Zaten işin evveliyatını bilen Hoca, bunu memnuniyetle karşıladı ve ne tür bir çalışma olacağına dair öneri getirmemi istedi. Kendisinin getirilen öneriyi genelde dinlediğini ancak öneri

yapmaktan pek hoşlanmadığını, belki de proje eğitimi içinde doğru da bulmadığını proje çalışması içinde zamanla hissettim. Rölöve çalışmalarında sürekli anlatan, tarif eden ve yol gösteren Sedad Bey gitmiş, yerine Proje Hocası olarak adeta farklı bir Sedad Bey gelmişti. Genelde kısaca “çalışın...”, “çalışmak lazım...” gibi durumu ifade eden kısa uyarılarda bulunuyor, kararsız kalıp, birkaç teklif arasında bocaladığımda, “lütfen birisini konuşalım, efendim” diyor, bu tür çok teklifliliğin meslek yaşamına pek uygun düşmediğine zaman zaman değiniyordu. Mimar çalışmalı, seçenekleri değerlendirmeli ve sonuca ulaşmalı idi, iki sonuç aynı anda olmuyordu, en azından inşa edilemiyordu... Öyleyse...

Birtakım hazırlıklar yapıp, elimde birikmiş olan epeyce dokümanla birlikte ertesi hafta görüşmeye gittiğimde, Muğla’da, artık boşaltılıp, restore edileceğini varsaydığım Saburhane Bölgesi’nde oturanlar için, aşağıda düzlükte, şehrin yeni gelişim bölgesi olarak öngöreceğim kısımda, bir yerleşme, bir toplu konut projesi hazırlamak istediğimi anlattım. Cevap çok kısa ve netti: “Uygundur, efendim, çalışın”. Bazen konuşmalarımız bu kadar kısa da sürebiliyordu, örneğin bu konuşmanın toplam süresini tahmin edebilirsiniz.

Aslında, o günleri düşündüğümde, galiba “Proje çalışmalarında” iki farklı tarz vardı... veya daha doğrusu bir tarz ... ve bir de giderek yaygınlaşmakta olan ve galiba bugün artık yerleşmiş olan uzun uzun konuşma tarzı. Buna arkadaşlar “tashih” diyorlardı. Öğrenci dilinde projeye ilgili olarak hoca ile temaslarda hatırladığım kadarıyla, ki bunların öznel izlenimler olduğu hususu gözden ırak

tutulmamalı, iki farklı ifade yaygındı; “görüşme” ve “tashih”. Eski ve kıdemli hocaların ekserisi ile genelde görüşülüyor, kısa ve gerçekten uyarılması gerekli önemli bir husus varsa kısa “kritik” ler alınıyordu. Nisbeten daha genç hocalarda görülen, götürülen çalışmaların hatalı yönlerini gösteren ve ne yapılması gerektiğini anlatan, uyarılara eşlik eden genel ve uzun konuşmalar öğrenci arkadaşlar arasında belki de durumu iyi ifade eden “tashih” kelimesi ile tanımlanıyordu. Doğal olarak her iki tarzın da olumlu yönleri vardı ve her ikisi de farklı geleneklerden, eğilimlerden kaynaklanıyordu... ancak bir vakıydı ve kesin olan, Sedad Bey derste, örneğin rölöve çalışmalarında, yapsa da projede tashih yapmıyordu... En azından benim yaşadıklarım ve izlenimlerim böyle...

Sedad Bey, rölöve çizimlerim üzerinde, önce de değindiğim gibi cömertçe kalem gezdirirken, tüm proje dönemimde kalemi eline ancak birkaç defa aldı, sert ve düz çizgiler uyarılarına eşlik etti... Gelişigüzel doğrusal veya genelde ortogonal bu çizgiler, eğer dikkat ederseniz ve ölçerseniz adeta milimetrik hassasiyetteydi, örneğin “... bu atkestanesi 13 m. değil mi efendim?...” derkenki çizgi ölçeğinde neredeyse tam geliyordu... Bunu arkadaşlarla, özellikle de, Sedad Bey’de yine V. projesine başlayan ve gerçekten de iyi bir gözlemci olan Hakan Börekçi ile, ve o yıllardaki ifadesi ile “yeni binaya” geçiş döneminde bir süre “Akademi Mimarı” olan ve dolayısı ile Akademi Başkanı Feridun Bey ve Sedad Bey ile de yoğun teması olan Ünver Anıl ile hep gıptaıyla paylaştık... Ne yazık ki, o günlerden bende hiçbir şey kalmadı... Görüşmelerde Sedad Bey’in sık sık istediği tek bir şey vardı, kendi ifadesi ile “dubldesimetre”. Boyutları ve dolayısı

ile oranları çok önemsiyordu... Boyutlarda bir uygunsuzluk olduğunda, “bir dubldesimetre verin, efendim” diyor, alıp çizimin üstüne koyuyor ve sadece yüzünüze bakıyordu... Bence ağır eleştirilerinden biri...

Aslında, rölöve çalışmalarımızdan, anlattıklarından ve yayınlarından Sedad Bey’in konut konusundaki yaklaşımlarını bildiğim düşüncesi ile, nispeten kolay sonuca ulaşabileceğimi zannettiğim bu proje, okul yaşamımdaki sıkıntılı ve gerilimli belki de tek çalışmam oldu. V. proje olarak jüriye sunulacak bu çalışmada, her yönü ile nitelikli olarak kabul görebilecek bir proje hazırlamayı istiyordum. Ayrıca, daha önceki çalışmalarımı nezdinde iyi izlenimler uyandırmış olduğumu sandığım ve artık karşılaşmalarımızda selamlaştığım “Sedad Hakkı” Bey’in hakkımdaki düşüncelerini de sukuta uğratmaktan endişeleniyorum.

Ayrıca o yıllarda nasıl olmuşa, sanırım bu Akademi’nin en önemli yönü idi, hepimize iyi ve nitelikli, hatta “güzel” şeyler yapabileceğimiz güveni aşılanmıştı. Bu duygu daha “Akademi Giriş Yetenek Sınavı”nda filizleniyordu. En azından yakın çevremdekilerle birlikte böyle düşünüyorduk. Her zaman daha iyisini yapabilirdik; ilerde daha iyi olacaktı. Bu nedenle hiçbir çalışmanın, birini bile tam olarak saklayamadım, bir kopyasını dahi almıyorduk. Bir topluluğneyi bile zor atabilen birisi için, Akademi’de geçen bu beş seneyi çok aşan yıllardan saklanmaya değer bir şey bulunamaması, ihmalkârlıktan değil, yaptığımızı önemsemeyişimiz, yeterli bulmayışımız, hep daha iyisini yapacağımız, yapıyor olmamız yaklaşımından kaynaklanıyordu. Bence bu duygu, okulda karşılaştığım ilk grup hocam rahmetli Prof. Ayhan Aytöre’den, sorumluluğumu taşıyan son

grup hocam Prof. Sedad Hakkı Eldem'e kadar, rahmetli "Perihan Abla" dahil herkesin elbirliği ile yarattığı anonim, ortak ruhtu... ve zannımca bir ölçüde de, yukarıda değindiğim gibi, daha başından "başarılmış" bir Yetenek Sınavı'ndan da kaynaklanıyordu. Bugün belki de bir ölçüde bakıma kaybolmuş olan bir duygu; bireyi besleyen, güven veren, sızlanmaktansa daha iyisini yapması gerektiğini hissettiren... Akademi'de, kanaatimce birkaç istisna hariç, öğrenci-öğretim üyesi arasındaki ilişkilerin genelde mesafeli oluşuna karşın, bu duygu büyük ölçüde doğuyordu ve belki Dönem'in de etkisi ile yarın daha iyi şeyler yapabileceğimizi umuyorduk; daha iyi filmler seyredecek, daha iyi projeler yapacak, hatta daha iyi gül yetiştirebilecek, esaslı seyahatler yapabilecektik..., tabii bir de serde "gençlik", önümüzde yaşanacak bir hayat vardı...

Birkaç yakın arkadaş için, bizler için esasta okumak, proje yapmak, eğlenmek... vs. ayrı ayrı işler değildi. Yaşam böyle gidiyordu... Zaten o günlerdeki koşullarda ve olanaklara bağlı olarak ilgi alanlarımız da nispeten sınırlı idi. En büyük yenilik, 1970'lerin ilk yıllarındaki siyah beyaz televizyonu. Biz denize düşkünlük, Boğaziçi'nde yaşıyorduk; Boğaziçi'nde okuyor, bu hayal içinde "oyalanıyorduk". Bazı günler sandalla Akademi'ye gelip, Heykel Bölümü önüne demir üstünde, bir koltuk vererek sandalı bağlıyor, okulda ne gerekiyorsa onu yapıyor ve sonra "Ayvansaray işi" bu ikiçifte ile, veya "makina" ile uzaklaşıp kendi muhayyeli dünyamıza dönüyorduk ve günler, yıllar geçiyordu. Mezun olduğumuzda bir baktım ki 26'ncı yaşım bitiyordu ve yaşıtırlarımdan bazıları "Akademi öğrenciliği"ni son derece doğal bir

şekilde, hem de keyifle halen sürdürüyordu.

Artık Muğla'yı iyi tanıyordum, tüm veriler elimde idi, bir ölçüde Sedad Bey beni tanıyordu, ben Hoca'nın tutum ve yaklaşımlarına aşınaydım... fakat her gelişimde ki, zaten nedense çok fazla birşeyler de yapamıyordum, Sedad Bey en uyarıcı tarzı ile "çalışmak lazım efendim" diyor, birkaç kısa cümle ile genel mimariden, Okul'dan, bazen denize, karşılara bakarak Üsküdar'ın geçmişinden... bahsediyor ve odadan iznini isteyerek çıkıyordum. Ancak bu dönemde Hoca'nın en ufak bir incitici veya şevkimi kırıcı sözünün muhatabı olmadım. Artık anlamıştım, eğer "daha çalışmak lazım, değil mi efendim?" dedi ise, "değil mi?" onaylatıcı ifadesi sabrının sınırlarına geldiğini gösteriyordu.

Benim o yıllarda çeşitli nedenlerle önemsedğim dergilerin başında nedense "Baumeister"ler geliyordu. Bunlardan toplu konutlar, yerleşmelerle ilgili şeyler okuyor, örneklere bakıyordum. Zaten Şehircilik derslerinde de "komşuluk üniteleri", "hektara şu kadar kişi" vs. bazı şeyler öğrenmiştik, yine Bina Bilgisi dersinde de bir yarıyıl boyunca apartmanlar, konutlar gibi konular üzerinde durulmuştu.

Ancak bir türlü olmuyordu. Program tamam, hedefler belli, kısıtlılıklar ortada... Hoca burada olabildiğince alçak, en fazla üç kata kadar, dağınık olan çözümleri, "Türk evi" planının kesinlikle tekrarını değil, buraya has yorumunu arıyordu... Bir süre sonra proje, Hoca'nın uyarıları ile bir yola girmiş gibiydi. Ancak içime sinmiyordu, teslim etmedim. Zaten son üç projedir durum pek iyi gitmiyordu. Mete Bey'in grubunda son derece keyifle ve bu

genç hocanın esaslı teşviki ile yaptığım Mihrabat Körfezi'ndeki "Kürek Klübü" konulu II. projemden sonra, III. projemi, neden bilinmez bir aymazlıkla, belki de "Akademi'nin yanı"ndan kalkan M/V Akdeniz Gemisi ile başlayacak ve yaklaşık bütün yaz sürececek Marsilya Seferi heyecanı ile yaklaşık bir ay önceden alelacele teslim etmek gafletinde bulunmuş ve öğrenciliğimde hep olumlu uyarılarını aldığım Muhteşem Giray Hoca'ma karşı mahcup olmuştum. Ancak, ikinci yarıyılı da bunu telafi ettiğime inanıyorum.

IV. projemi IV. proje Atölyesi'nde yapıyordum ve rahmetli Hocamız Prof. Feridun Akozan, o dönemlerde muhtemelen idari işlerinin yoğunluğu nedeniyle çok meşguldü. O dönem sanırım kendisine asistanlık yapan İlgi Hanım'ın özellikle döküman bulmamdaki yardımları ile Çengelköy'deki projem belirli bir aşamaya gelmişti. Fakat farklı özel nedenlerle çalışmamı teslim edemeyerek, bir yarıyıl daha çalışmak durumunda kalmıştım.

Artık yukarıda da değindiğim, tatmin edici niteliğe ulaşacak bir çalışma yapma ve Sedad Bey nezdinde kendimce itibarımı kurtarmak istek ve endişesi ağır basıyordu. Aslında gerçekte sanırım böyle bir şey söz konusu değildi, bu tamamen benim yarattığım bir vehimden ibaretti ve hepimizde olan jüriye ve öğrenci arkadaşlarımıza kabul edilebilir bir proje sunma endişesinin farklı bir tezahürü idi. Bu endişe beni farklı bir konuya yönlendirdi. Daha önce de değindiğim gibi, bir ölçüde Boğaziçi'ni tanıyordum, bu mekanı karası ve denizi ile yaşıyordum; daha o yıllarda sayısı gerçekten çok azalmış olan, Abdülhak Şinasi'nin tanımı ile "Boğaziçi Kültürü"nü

teneffüs etmiş kişilerin çevresinde çocukluktan beri bulunabilme olanağım olmuştu. Ayrıca Şehircilik derslerinde de, önce de değindiğim gibi, birkaç yarıyıl Mehmet Bey'in önemli teşvik ve katkıları ile, aynı ilgiyi paylaştığımız birkaç arkadaşla görece başarılı çalışmalar yapmıştık. Öyleyse...

Bu konuyu Sedad Bey'e açtığımda, Anadoluhisarı ve çevresini içerir 1/5000 ve 1/1000 ölçekli iki pafta istedi. 1/5000 de Mihrabat Körfezi ile Kandilli Vapur İskelesi üstüne iki çizgi çizerek çalışma bölgesini belirledi. İlginç, daha sonra 1/1000 paftayı aldı ve duraksamadan yaklaşık sekiz-on binanın üstüne birer çarpı koydu, "...bu arayı anlayınız ve bu binaların rölövelerini yapınız önce...", dedi. Kandilli ile Körfez arasını zaten tanıyordum. ne de olsa 1960-70'li yıllarda, tabiri caizse "romantizmin son kalıntılarının" yaşandığı bir Boğaziçi'nde büyümüştük; kah Yahya Kemal'in dizelerindeki gibi "Körfez'deki dalgın suya" dalıyor, kah "Kandilli uykularda yüzerken mehtabı sularda sürüklüyor", A. Cabir Vada'dan, Abdülhak Şinasi'den, "Huzur"da Nuran'ın yürüdüğü yollardan geçerek, hatta mutlaka Mümtaz'ın helecenlarını da hissederek, henüz nispeten bozulmamış Boğaziçi'ni yaşıyorduk... Henüz Boğaziçi'nde derin sonbahar gecelerinden iki yaka bir akarken "haydi gümüşşş..! Gel böyleee..!" nidaları silinmemişti ve Akademi koridorlarında hala "Sedad Hakkı" rüzgarları esiyordu... Bu tamamı. Ancak on binanın rölövesi... Anadoluhisarı içinde, Göksu Deresi kıyılarında, Toplarönü Meydanı'na doğru... Bu doğrusu, zor bir işti. Özellikle de proje döneminde, kısa bir sürede. Binaların terk edilmiş, boş olan üç beşinde, arkadaşların da yardımı ile

fazla ayrıntısına girmeden 1/50 çizimleri birkaç hafta içinde hazırlamıştım. İçinde yaşananlarla, ihtilafli verasete konu olanlarda içeri girmek çok zordu, hatta iki üç tanesinde buna hiç olanak bulamadım.

Rölöveleri yaptıkça Sedad Bey'e götürüyordum. "Fotoğraflar efendim" diyor. Fotoğraflar, dia pozitifler çekiyor, çizimler yapıyordum. Bütün bunlar masanın üstüne yayılıyordu; "anlıyorsunuz değil mi, kuzum?" sorusuna "evet, efendim" diyorum, "pekiyi çalışın, efendim" diyor, izin alıp çıkıyordum. Karşılaştığım zorluklar nedeni ile gösterilen binalardan altı yedisi ile ilgili çalışmaları az çok tamamlamıştım. Hoca, "bu kadarı yeter efendim, kâfi" dedi, o güne kadar bu konuda çektiğim makaralarca fotoğrafı, dia pozitifleri ve yaptığım çizimleri eli ile sıyrarak, orada duran büyük dosyanın arasına çekti, kapattı; "tamam efendim", dedi, "projeye, çalışmaya başlayınız".

Yaklaşık bir ayı aşkın bir süredir gece gündüz bunlarla uğraşıyordum. Konuşma yaklaşık on dakika bile sürmemişti ve bu bir ayın mesaisi elimdeki dosyanın içinde duruyordu... Sedad Bey'le ileriki görüşmelerimize hep bu dosyayı yanımda götürdüm, bir kere dahi tekrar açmadık ve bahsi olmadı. Kararlı idim, bir gün "cesaretimi toplayıp", bu rölöveleri ne yapacağımı sorduğumda, "ben sizin anladığınızı sanmıştım" gibi birşey söyledi, lafı değiştirdim... Bunların bir daha da sözü olmadı. Ancak jüriye sunduğum projeye bu 1/50 rölöveleri işlediğimde doğrusu kötü de olmamıştı... Bunun ne anlama geldiğini, çalışmanın ilerlediği dönemlerde anladım. O yıllarda farklı bir tutum edinmiştim. Bu birkaç

arkadaşımda da vardı. Sedad Bey'de proje yaparken görüşmeler özellikle V. projenin de niteliği gereği fasılalı ve genelde kısa olduğundan, yine o dönemde sakin olan atölyelerden biri olan Mehmet Ali Bey'in atölyesine dinleyici olarak sık sık gidiyordum. Bilindiği gibi rahmetli Mehmet Ali Bey hoş konuşan ve keyifle dinlenen bir insandı. Durumu kendisine anlatıp, atölyesine dinleyici olarak devam etmek üzere izin istediğimde, "memnuniyetle olur ama, Sedad Bey'in haberi olmasın" demişti. Mehmet Ali Bey bir gün konuşmalarımızda, Sedad Bey'in genelde eskiden beri projeye başlamadan bir ön çalışma verdiği bahsettiğinde sanıyorum, her defasında bana neredeyse çizilenlere bile bakmadan, şöyle parmakları ile üst üste duran paftaları kaldırarak, "anlıyorsunuz değil mi, efendim" demesinin anlamını çözmeye başladım. Mehmet Ali Bey'i öğrenciliğim süresince fırsat buldukça dinlemeye hep çalıştım. Kendine mahsus, nüktedan ve bana göre öğreticiden ziyade eğitici bir üslubu vardı ve bu çok önemliydi. Hatta yıllar sonra yakın bir arkadaşım yine uzak bir Boğaz Köyü'nde kendisinde projesini yaparken gidip dinleme arzusu duymuştum, ama artık öğrenci değildim...

Uzun yıllar sonra Arredamento Dekorasyon Dergisi'nin 1990 tarihli 18'nci sayısında Mehmet Ali Hoca'nın Sedad Hakkı Bey ile ilgili anılarını okurken, satırlar arasında, öğrencilik dönemlerimiz çok uzun yıllar farkı taşısa da, hem Mehmet Ali Bey'le aramızdaki bir benzerliği fark ettim, hem de yıllar önce yapılan işin ve sözlerin anlamlarını daha net kavrayabildim. Gerçi benim Mehmet Ali Hoca'dan yaklaşık otuz otuzbeş yıl sonra yaptığım benzer çalışma, O'nun ön çalışmasının

yanında o kadar “sözü edilemez” nitelikteydi ki... Mehmet Ali Bey bu anılarında bir yerde, şöyle anlatıyor: “... Eski eserler konusunda Sedad Bey Proje Hocası olarak vazife verirdi talebelere. Yani projeye geçmek için bir ön çalışma anlamında yapılırdı. Bu anane şekline geldi. Mesela bana çok ısrar etti ve bütün bu Boğaz yalılarının 1/50 rölövelerini çizdirdi. ...” (*Arredamento Dekorasyon*, 18, 1990, s. 84).

Sedad Bey'in, 1930'ların başından, 1970'lerin ortalarına, kırk yılı aşan, belki elli yıla yayılan bu eğitim, öğretim tavrı, sanırım kendisi ile ilgili olarak duyduklarım, okuduklarım arasında en net ve istikrarla sürdürülmüş olanlarından biridir. Bu bir aylık yoğun Anadoluhisarı rölöve çalışmaları; sokakları, binaları, özgün tarzı ile ve Göksu Yalıları'yla nispeten tanıdığımı sandığım “Hisar”ın bana farklı bir yüzünü göstermişti. Açılıp bakılmayan, “anlıyorum efendim” beyanının yeterli olduğu, elimde kalan bu çalışmaların, dosyanın anlamını, değerini zamanla daha çok hissettim. Yıllar sonra, Mimari Proje Atölyelerinde görevlendirildiğim 1991 yılından başlayarak bunu hep yapmaya çalıştım, ama doğruyu söylemek gerekirse, şeklen bile olsa tam olarak becerebildiğim söylenemez. Bu tarz, Sedad Bey'in bu tarzı, öğrenmek isteyen, gönüllü olanın, yani tam eski sözcüğü ile “talebe”nin çok şey alabileceği, alacağı; okula gelmenin, projenin ve öğrenmenin sadece yerine getirilmesi gereken görevler olduğu görüşünü taşıyan “öğrenciler”in ise genelde pek de yararlanamayacağı ve bu türlerin genellikle ilgisizlik ve mesafeden yakındıkları, hatta sürekli olarak nedense her vesile ile dile getirilen “verdiklerinden” sızlandıkları bir tarz, üslup...

Sedad Bey'in, üç yarıyıldır doğrudan talebesi olmama rağmen o güne kadar çeşitli vesilelerle Hoca'nın hiç fark etmediğim farklı yönlerine şahit oluyordum. Bir yandan “koruma” ile ilgili kavram ve kelimeler dilinden düşmüyor, özellikle A. Gabriel'in Anadoluhisarı paftaları didik didik edilip, adeta yeniden çiziliyordu. Diğer taraftan, o günlerde benim düşüncelerime ve bu düşünceleri paylaştığım birçok arkadaşşıma göre, ancak İstanbul'u ve Boğaziçi'ni hiç tanımayan, “yaşamamış”, tatmamış kişilerin aklından geçebilecek nitelikteki, o yıllarda Kanada'dan, yanılmıyorsam Quebec Üniversitesi'nden gelen mimarlık öğrencilerinin Anadoluhisarı için önerdikleri karadan bir tünel geçişini, Hoca'nın projem üzerindeki ilk ve tek isteği olarak inceleyip, bir varsayım olarak programa ilave ediyordum.

Göksu Mesiresi'nin tekrar nasıl projelendirilebileceği genel bir sorundu. Gerçi çeşitli peyzaj ve rekreasyon alanı projeleri ve kitapları vardı ancak bunlar çok “şekli” kalıyorlardı. Sedad Bey'e göre “bizdeki bahçe” araştırılmalı idi. Mesireler, Göksu, Küçüküsu, Kağıthane... “Türk Bahçeleri” ve bu başlıklı çalışmalar, fikirlere esin kaynağı olan örnekler incelenmeli idi. Özellikle Topkapı Sarayı'ndaki planlamalara, Bab-üs Selam'dan sonraki yol tarzı ve ayırımlara özel bir önem veriyordu. Doğayı, doğal olanı olabildiğince muhafaza etmeyi, ancak gereksinim halinde düz ve doğrusal, ışınsal yollarla çözüm aramanın önemini her fırsatta vurguluyor, fazladan bir aydınlatma elemanını, bir çöp kutusunu anlamsız görüyordu. Bu projede Göksu Mesiresi'nin “ruhu” ağaçtan gelecekti. Gerçekten de, acımasız bir kararla Boğaziçi Köprüsü'nün tabliye yapım alanı olması öncesinde burada

yaşamımızın renkli günlerini geçirmiştik, hatta “karşı kıyının” çocukları da dahil. Sıra çınarlar, atkestaneleri, arada akasyalar, dizi dizi mısır kazanları, kayık salıncaklar, vapur iskelesi karşısında devasa ağaçlar altında salaş kır lokantaları, sahilde dev ağaçlar altında “Çeşme”nin çevresi ve poyraz... Daha önce, IV. proje’de de kısıtlı da görüşsek, rahmetli Feridun Bey de bazen çocukluk günlerinden ve bu Çayır’ın köşesindeki evden başlayarak, Küçüksu ve çevresinden, özellikle ağaçlardan bahsedirdi.

“Hoca” Sedad Bey ile ilgili değerlendirmelerime dair...

Başta da bahsettiğim gibi, burada yazılanlar, Sedad Hakkı Bey’le ilgili olarak okul dışında herhangi bir yönde koşullanması olamayan 1970’li yılların bir “Akademi Öğrencisi”nin, Hocasına ve O’nun düşüncelerine dair, öğrencilik ruh hali ile edindiği izlenimler, yaşantılardan kaynaklanan kanaatlerdir... Ve netice itibarı ile öznelirdir. Önce de belirttiğim gibi, kendimi, yaşımla ve talebesi olduğum yıllar itibarı ile özellikle 60’lı yaşlarındaki Sedad Bey için bir şeyler söyleyebileceğim nesillere, belki de son nesillere ait addediyorum. Bu dönemde kendisi yaklaşık altmışlı yaşlarının ikinci yarısında, sonlarında idi. “Hocalık”, “Proje” ve “Uygulama” ile geçmiş bunca yılın ürünlerinden ziyade, her seviyeden mesleki teması olan kişilerin, “yapılan işler” bağlamındaki izlenimlerinin, hatıralarının ağır bastığı bir kadraj içinde ele alınıyor ve değerlendiriliyordu. Özellikle Akademi’de eğitim, öğretim dışı kapsamda ve çevrelerde yaşananların, toplama, belgeleme ve yayımlama eksikli bir ortamın değerlendirmesi ile bir ölçüde kendine mal eden, sahiplenen; ama talebelerinin, nispeten önyargısız yaklaşanların görüşleri ile, derleyen,

yayımlayan, dolayısı ile aksine “paylaşan” bir kişi olan “Sedad Hakkı Bey”, toplumumuzun pek de alışkın olmadığı bir profil çizmekte idi. Bu, sadece 1970’li yılların hengamesindeki Türkiye’deki “vasat” için değil, hep farklı olduğunu savunmuş, hatta bunu bir ölçüde başarabilmiş olan Akademi ortamı için de böyleydi.

Değerlendirmelerimizi yaparken, son yüzyılda bu alanda Sedad Bey niteliklerinde kaç kişiyi yetiştirebilmiş olduğumuz sorusunun cevabını ve bunun nedenlerini de düşünmek gayreti içinde olmamız gerekir. Genelde değerlendirmekten ziyade, “olumsuz bakışları öne çıkartarak, sıradanlaştırma/ aynılaştırma eğilimindeki toplumumuzda Sedad Bey’in de, çok yakını olarak düşünebileceğimiz bazıları da dahil olmak üzere, yeterince değerlendirilmediğine şaşmamak gerekir.

Çok farklı kültürleri solumuş, mimari eğitimini, öğrenimini ve olgunluğunu dahi “Bizde” ve “Batı”da yaşayarak ikmal etmiş, geçmiş, farklı mimari tavırları, mekan değerlerini, malzemeyi, teknolojiyi, strüktürü, özetle mimariyi bir “ulusal sentez arayışı” ile 1930’lu yıllardan itibaren eli kalem tuttuğunca bitmez tükenmez bir sevgi ve inançla sürdüren Sedad Hakkı Bey’in birikimlerini, ileri yaşlarında, kırk yıl sonra dahi, yaşanmış onca yıla ve değişimlere karşın belki de ilk günkü heyecanı ile bir sentez olarak öğrencisine, hem de o kadar az konuşarak aktarabilme gayretini, becerisini gösterebilmesi, üstelik bunu her ölçekte, her zaman o mesleki gündemden düşmeyen, tartışılan eserleri ile desteklemesi, Sedad Bey’in herhalde tartışmasız en önemli hocalardan biri olduğunu da göstermektedir. Ayrıca unutmamak gerekir ki, Sedad Bey ulusal

sivil mimariye bakışta farklı bir bilincin oluşmasına da gayret etmiş, bunu oluşturmuş ve bu hassasiyetle nesillerin yetişmesine vesile olmuştur.

Mimariye, projelendirme ve uygulamalarıyla yaptığı katkılarının yanı sıra, sorumluluk taşıyan her aydının şahsında somutlaşan “ortamı ve koşulları sorgulama”nın bir sonucu olarak, “Türk Evi ve mekan kurgusu ve strüktür ve sivil yerleşmeler...”. Bunları giderek bir “Ulusal Mimari akımı” şeklinde değerlendiren çok yönlü çalışmaları ve tüm bu alanlardaki proje, uygulama ve kuramsal çalışmaların öğretime zengin ve nitelikli bir miras olarak aktarılması, Sedad Bey’i bu alanda, belki de çok kısa sayılabilecek yaşamına karşın, benzer kültürel ve mesleki endişeler taşıyan mizacı ile bir “Osmanlı Mimarı” kimliğindeki Kemalettin Bey’den bir dönem sonra, Cumhuriyet Dönemi’nde tek kişi kılmaktadır.

Hocamız halen aramızdadır... Kendisinden öğrendiklerimizi uygulamaya çalıştığımız ve öğrencilerimizle paylaşabildiğimiz sürece de bizlerle yaşayacaktır...●